

גבולות היחידה: פרק י"ב פסוקים ד'-ט'

נושא היחידה: מעלת נבואת משה

מספר שיעורים: 1 (על פי המתווה)

כתב: עידן מגור

כללי:

בשיעור הקודם, למדנו על דברי מרים ואהרון על משה רבנו, על כך שהוא גירש את אשתו בגלל היותו נביא. למדנו על כך שמשה היה עניו מאוד, ולכן אפילו שהייתה בידו תשובה לטענות אלה, הוא לא ענה מאומה, ולכן הקב"ה בעצמו היה צריך לדבר בשבילו. בשיעור זה נלמד על דברי הקב"ה לאהרון ומרים, ועל מעלת נבואת משה וההבדל בין נבואתו לבין נבואת שאר הנביאים.

פתיחה: (זוהי פתיחת השיעור של המורה)

'ויאמר ה' פתאום'...

הצעה א': המורה נכנס לכיתה עם כדור (רך) בידיו... הוא מחכה שכולם יעמדו, ואז הוא זורק את הכדור על התלמיד שהכי לא מוכן... התלמיד כמובן לא תופס את הכדור, ואז המורה אומר לו: 'למה אתה לא תופס??', והוא עונה: 'לא הייתי מוכן'..

הצעה ב': המורה נכנס לכיתה, ומודיע לכולם להתכונן, כי כעת ייערך מבחן בתורה על כל פרשת 'בהעלותך'... התלמידים כמובן יתלוננו שהם לא מוכנים..

המורה ישאל את התלמידים: למה אתם לא מוכנים? הרי למדנו את החומר בשבועות האחרונים.

לאחר תשובות התלמידים, המורה יאמר שהיום נלמד על ההפתעה, על כך שלמשה רבנו ה' היה מתגלה בכל עת, אפילו ב... הפתעה, ללא הכנה מוקדמת.

לימוד הפסוקים:

לאחר דברי מרים ואהרון על משה שגירש את ציפורה אשתו, כשהיא השוותה אותו אליהם - מפני ענוותנותו של משה, הקב"ה בעצמו ענה למרים ולאהרון בצורה מיוחדת...

המורה יקרא את הפסוק הראשון:

"וַיֹּאמֶר ה' פְּתָאֵם, אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-מֵרְיָם, צְאוּ שְׁלֹשְׁתֵּיכֶם, אֶל-אֶהָל מוֹעֵד; וַיֵּצְאוּ, שְׁלֹשְׁתָּם"

שאלה לתלמידים: מדוע, לדעתכם, היה הקב"ה צריך לפנות פתאום למשה, אהרון ומרים?

למה, לדעתכם, הוא היה צריך להפתיע אותם?

תשובה: רש"י מסביר (כדאי להתאים לתלמידים הצעירים) שהקב"ה נגלה עליהם בהפתעה והם לא היו מוכנים כראוי, כדי להראות להם שמשה תמיד צריך להיות מוכן להתגלות ה' אליו, ולכן הוא אינו יכול לעסוק בצרכיו האישיים.

המורה יקרא את הפסוק הבא:

"וַיִּרְדֵּה ה' בְּעַמּוּד עָנָן, וַיַּעֲמֵד פְּתַח הָאֵהָל; וַיִּקְרָא אֶהָרֶן וּמְרִים, וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם".

ה' קורא למרים ואהרון, ו'מפריד אותם' ממשה.

שאלות מנחות: למה, לדעתכם, ה' צריך לדבר איתם בלי שמשה ישמע? מה, לדעתכם, ה' יאמר להם?

יש להפנות את התלמידים לרש"י ששואל את השאלה הזו ועונה שתי תשובות:

א. כשבאים לשבח אדם, לא אומרים לפניו את כל שבחו, אבל שלא בפניו - אומרים את כל שבחו. כמו שאנו רואים אצל נח, שכשהתורה מספרת עליו, כתוב: 'נח איש צדיק (1) צדיק (2) תמים'. אבל כשהקב"ה מדבר אתו, הוא אומר לו: "כי אותך ראיתי (1) צדיק לפני בדור הזה".
לכן כשהקב"ה רוצה לומר לאהרון ומרים את גודל מעלתו של משה, הוא קורא להם ביחידות בלי שמשה ישמע. (מדוע לא אומרים שבחו של אדם בפניו? ראו בהרחבות).

ב. ה' חס על כבודו של אהרון, ולא רצה שמשה לא ישמע שה' כועס עליו. רואים כאן שגם כשאדם לכאורה חוטא, צריך להוכיח אותו בתחילה ביחידות כדי שלא יתבייש (ראו בחלק של: מסרים והפנמה).

המורה ייתן לאחד התלמידים לקרוא את הפסוק הבא:

וַיֹּאמֶר, שְׁמַעוּ-נָא דְבַרְי; אִם-יְהִי, נְבִיאֲכֶם--ה' בְּמַרְאֵה אֱלֹו אֲתוּדַע, בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר-בּוֹ

כאן מסביר הקב"ה למרים ואהרון את טעותם: דרגת נבואתו של משה אינה שווה לדרגת הנביאים האחרים. עוצמת הנבואה של הקב"ה היא עצומה, ולכן הנביא הרגיל מקבל אותה בעזרת משלים וחידות, כמו דניאל שראה במראה הנבואה את החיות שרמזו למלכויות ועוד (ראו בחלק של ההרחבות). יש גם נביאים שרואים רק את המשל ללא הפתרון, ויש גם כאלה שרואים חלק מהפתרון.

'במראה' - מסביר רש"י במסכת סוכה: יש צדיקים שהנבואה לא מאירה להם כ"כ והם לא יכולים לראות הרבה.

(אפשר להקריין על הלוח תמונות של סיר נפוח, מקל שקד וכדו', וכן להמחיש לתלמידים הוראות בחידות - ראו בחלק של אמצעי המחשה.)

כל התלמידים יקראו את הפסוקים הבאים (רצוי מספר פעמים):

ז לא-ן, עבדי מִשֶׁה: בְּכָל-בֵּיתִי, נֶאֱמַן הוּא .

ח פֶּה אֶל-פֶּה אֲדַבֵּר-בוֹ, וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידוֹת, וּתְמַנֶּת ה', יְבִיט; וּמְדַוֵּעַ לֹא יֵרְאֶתֶם, לְדַבֵּר בְּעַבְדֵי בְּמִשְׁהָ.

נבואתו של משה היא שונה בתכלית, שכן הוא מקבל את הנבואה כמות שהיא, ולא בחידות כמו הנביאים האחרים, ויכול לעמוד ולקבל את הנבואה בהקיץ כאדם שמדבר עם חברו.

(יש להסביר לתלמידים שכמובן שמשה לא ראה את הקב"ה ממש, אלא זכה לראות רק את אחוריו, כמו שלמדנו בפרשת 'כי תשא').

הרמב"ם בספר המדע, בהלכות יסודי התורה, מבאר היטב את ההבדל בין נבואת משה לבין נבואת שאר נביאים. דברי הרמב"ם במלואם מופיעים בהרחבות (אפשר להדפיס אותם לתלמידים).

לאחר שנאמר לתלמידים שיש הבדלים משמעותיים וגדולים בין נבואת משה לנבואת שאר הנביאים, נעבוד בטבלה הממחישה ומארגנת את ההבדלים על פי דברי הרמב"ם הנ"ל.

את הטבלה אפשר לחלק בצירוף מאגר תשובות (מצורף בפרק ההמחשות), והתלמידים יצטרכו לשבץ את התשובות במקומות המתאימים.

משה רבנו	כל הנביאים	
----------	------------	--

בהקיץ והוא ער ועומד.	בחלום ובמראה.	כיצד הנביא מקבל את הנבואה?
הקב"ה בעצמו מראה לו את הדבר באופן ברור.	במשל וחידה וע"י מלאך.	כיצד הקב"ה אומר לו את העניין?
עומד על עמדו כרגיל.	מפחדים, רועדים ונופלים.	כיצד הנבואה משפיעה על הנביא?
מתנבא בכל עת שיחפוץ.	אינם יכולים להתנבא בכל זמן שירצו.	מתי הנביא מקבל את הנבואה?
לא נסתלקה ממנו רוח הקודש, והתקדש כמלאכים.	בזמן שנסתיימה הנבואה, חוזרים להתנהג כאנשים רגילים.	מה קורה אחרי שהסתיימה הנבואה?

אפשר גם ללמוד עם התלמידים את הנאמר בפיוט 'יגדל' שמובאים בו עיקרי האמונה, ושיש בו התייחסות מפורשת למעלת נבואת משה (ראו בהרחבות).

לאחר שהקב"ה מודיע לאהרון ומרים את טעותם, הוא אומר להם: כיצד לא יראתם לדבר כך על עבדי הנאמן משה?

ניתן להפנות את תשומת לב התלמידים לכך שהקב"ה קורא למשה 'עבדי', כי 'עבד מלך – מלך', ואם הקב"ה אוהבו, כנראה שיש לו סיבה לכך, ואי אפשר לומר שהקב"ה אינו מכיר את מעשיו, כמו שאפשר לומר על מלך בשר ודם (רש"י לפסוק ח').

הצעות להמחשה:

1. פתיחת השיעור צריכה להיות עם גורם הפתעה שהתלמידים לא מוכנים אליו, כמו זריקת כדור או מבחן. אפשר לחשוב על עוד רעיונות מפתיעים, כמו להורות לתלמידים לומר בעל פה פרק מספר תהילים שאינו שגור על לשונם, ועוד..
2. 'במראה אליו אתודע' - כדי להמחיש את הנבואה של שאר הנביאים שרואים בעזרת חידות, ניתן לקחת שני תלמידים להביא משהו מהמזכירה, כשלאחד מהם

אומרים את הדבר בצורה ברורה, ולשני אומרים זאת בחידות או בציורים על הלוח וכדו'.

נוסף על כך, אפשר להקריין על הלוח ציורים הממחישים את נבואות שאר הנביאים (כגון סולם יעקב, מקל השקד והסיר הנפוח של יחזקאל, ועוד), ולתת לילדים לגלות של מי הנבואה ועל מה היא מרמזת, וכך להמחיש את החידות שדרך קיבלו הנביאים את הנבואה (מצ"ב תמונה להמחשה).

3. ההבדל בין נבואת משה לנבואת שאר נביאים. טבלה ריקה למילוי על ידי התלמידים (או לשרטוט על הלוח).

משה רבינו	כל הנביאים	
		כיצד הנביא מקבל את הנבואה?
		כיצד הקב"ה אומר לו את העניין?
		כיצד הנבואה משפיעה על הנביא?
		מתי הנביא מקבל את הנבואה?
		מה קורה אחרי שהסתיימה הנבואה?

מאגר התשובות: * בחלום ובמראה * מפחדים, רועדים ונופלים * לא נסתלקה ממנו רוח הקודש והתקדש כמלאכים * במשל וחידה וע"י מלאך * עומד על עמדו כרגיל * אינם יכולים להתנבא בכל זמן שירצו. * בזמן שנסתיימה הנבואה, חזרו

להתנהג כאנשים רגילים * בהקיץ והוא ער ועומד * הקב"ה בעצמו מראה לו את הדבר באופן ברור * מתנבא בכל עת שיחפוץ

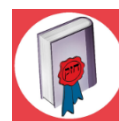

מסרים והפנמה:

אנו רואים בפרשה, שהקב"ה קורא לאהרון ומרים לבד להוכיח אותם, ואינו רוצה שהם יתביישו מפני אחיהם משה. מכאן נלמד שאם חבר מתנהג לא כראוי, לא נאמר זאת בקול גדול לפני כולם, אלא ביחידות, כדי שהוא לא יתבייש ח"ו. (כדאי להרחיב בעניין, כי זה שכיח מאוד אצל ילדים.)

סיכום:

בשיעור זה למדנו על הוכחת הקב"ה את אהרון ומרים, ועל מעלת נבואתו של משה רבנו. בשיעור הבא נלמד על העונש שקיבלה מרים ועל תפילת אהרון, ונגלה דברים חשובים מאוד גם על מעלותיהם של אהרון ומרים.

הרחבות

1. מדוע אין אומרים שבחו של אדם בפניו? המהרש"א מסביר שלא אומרים לאדם את שבחיו כדי שלא יתגאה, ולכן לא אמרו את מעלות משה בפניו. ושואלים על כך: הרי משה כתב את התורה, ואז התגלו לו מעלותיו. ואם כן, יש חשש שיתגאה? ומתרצים, שמכיוון שמשה כתב את התורה לפני פטירתו, אין כבר חשש שיתגאה ויפסיד את מעלותיו.

2. ההבדל בין נבואת משה רבנו לבין נבואת שאר הנביאים - הרמב"ם בהלכות יסודי התורה פ"ז:

"ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים שכל הנביאים בחלום או במראה ומשה רבינו מתנבא והוא ער ועומד שנאמר ובבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע הקול מדבר אליו כל הנביאים ע"י מלאך לפיכך רואים מה שהם רואים במשל וחידה משה רבינו לא על ידי מלאך שנאמר פה אל פה אדבר בו ונאמר ודבר ה' אל משה פנים אל פנים ונאמר ותמונת ה' יביט כלומר שאין שם משל אלא רואה הדבר על בוריו בלא חידה ובלא משל הוא שהתורה מעידה עליו במראה ולא בחידות שאינו מתנבא בחידה אלא במראה שרואה הדבר על בוריו:

כל הנביאים יראים ונבהלים ומתמוגגין ומשה רבינו אינו כן הוא שהכתוב אומר כאשר ידבר איש אל רעהו כלומר כמו שאין אדם נבהל לשמוע דברי חברו כך היה כח בדעתו של משה רבינו להבין דברי הנבואה והוא עומד על עומדו שלם כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו משה רבינו אינו כן אלא כל זמן שיחפוץ רוח הקודש לובשתו ונבואה שורה עליו ואינו צריך לכוין דעתו ולהזדמן לה שהרי הוא מכון ומזומן ועומד כמלאכי השרת לפיכך מתנבא בכל עת שנאמר עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם ובזה הבטיחו

האל שנאמר לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי הא למדת שכל הנביאים כשהנבואה מסתלקת מהם חוזרים לאהלם שהוא צרכי הגוף כלם כשאר העם לפיכך אין פורשין מנשותיהם ומשה רבינו לא חזר לאהליו הראשון לפיכך פירש מן האשה לעולם ומן הדומה לו ונקשרה דעתו לצור העולמים ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם וקרן עור פניו ונתקדש כמלאכים".

3. תיאור אופן החידות שראו הנביאים, מופיע ברמב"ם, הלכות יסודי התורה פ"ז, ה"ג: "הדברים שמודיעים לנביא במראה הנבואה דרך משל מודיעין לו ומיד יחקק בלבו פתרון המשל במראה הנבואה וידע מה הוא כמו הסולם שראה יעקב אבינו ומלאכים עולים ויורדים בו והוא היה משל למלכיות ושעבודן וכמו החיות שראה יחזקאל והסיר נפוח ומקל שקד שראה ירמיה והמגלה שראה יחזקאל והאיפה שראה זכריה וכן שאר הנביאים מהם אומרים המשל ופתרונו כמו אלו ויש שהן אומרים הפתרון בלבד ופעמים אומרים המשל בלבד בלא פתרון כמקצת דברי יחזקאל וזכריה וכולן במשל ודרך חידה הם מתנבאים".

4. הפיוט 'יגדל' המופיע בסוף התפילה בחלק מנוסחי התפילה (הקטעים הרלוונטיים מודגשים באדום):

יגדל אלהים חי וישתבח/נמצא ואין עת אל מציאותו
אחד ואין יחיד כיחודו/נעלם וגם אין סוף לאחדותו
אין לו דמות הגוף ואינו גוף/לא נערה אליו קדשותו
קדמון לכל דבר אשר נברא/ראשון ואין ראשית לראשיתו
הנו אדון עולם לכל נוצר/יורה גדלתו ומלכותו
שפע נבואתו נתנו/אל אנשי סגלתו ותפארתו
לא קם בישראל כמשה עוד/נביא ומביט את תמונתו
תורת אמת נתן לעמו אל/על יד נביאו נאמן ביתו
לא יחליף האל ולא ימיר/דתו לעולמים לזולתו
צופה ויודע סתרינו/מביט לסוף דבר בקדמתו
גומל לאיש חסיד כמפעלו/נותן לרשע רע כרשעתו
ישלח לקץ ימים משיחנו/לפדות מחפי קץ ישועתו
מתים יחיה אל ברב חסדו/ברוך עדי עד שם תהלתו
אלה שלוש עשרה הם עקרים/הן הם יסוד דת אל ותורתו
תורת משה אמת ונבואתו/ברוך עדי עד שם תהלתו